

DM

magazin

GYÖNGY ÉS FAGYÖNGY

Andrássy Lajos

KÉT HAJNALI VERS

Ének a Mekong fölött

már megint hajnal három óra múlt
s a hangomat még mindig nem találom:
szavak kötődnek mondattá de vers
nem születik! — mint vak madár: az álom
csapong fölöttem s zöld szárnyaival
meg-meglegyint de nem száll le szívemre
... Hagynám is már... de el kell mondanom
mért fojtogat a könny itt meg remegve:

... hajnali három... Moszkvában ötöt
Novosibirszkben kilencet — s ott délre:
a Mekong partján éppen a délet
ütötte el az óra: s végre! végre!
kéken bomlik ki fenn az ég! a tűz
kifullad lenn! az ágyúk csendesek
— s testvéreim a fényben énekelnek
apró vértöltés acél-emberek!...

Washington fölött délután hat óra
vérés-vörösen csúszik le a Nap...

És mégis...

Igaz: nem haltam meg a versben
újzásületni sem tudok
csak mint az élet úgy daloltam
nem csabítottak színpadok

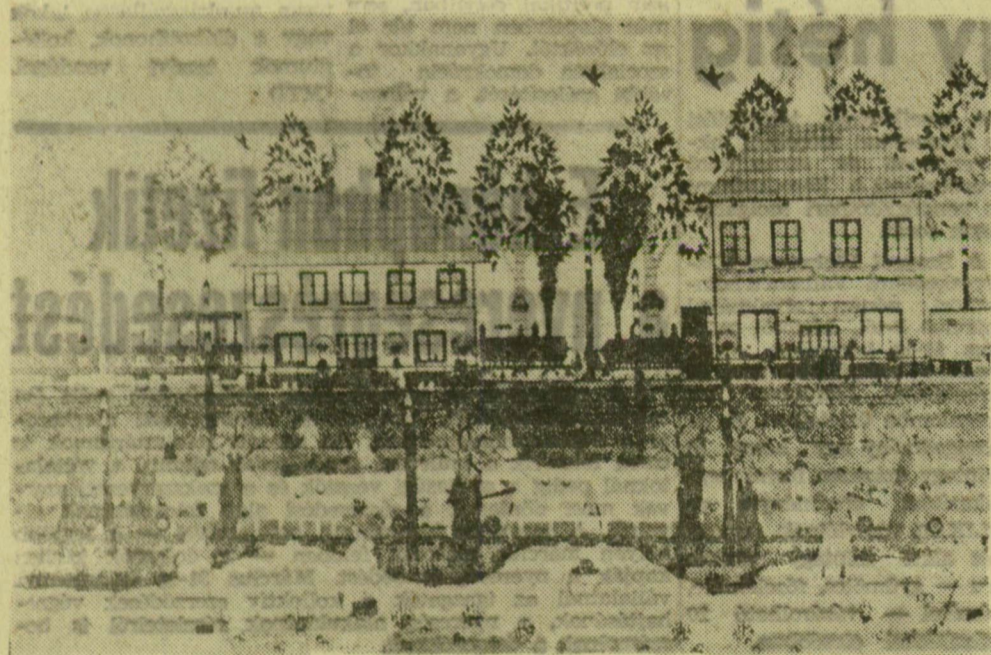
ha tomboltam vagy — felriadva
álmokból — sirtam mint kőlyök
csak úgy mint más: hangszereim még
egyszerű ősi eszközök

lehet: nem költészet az élet
magam sem vagyok délibáb
élek: fájnak a szenvedések
— s hallok ha nem bírom tovább

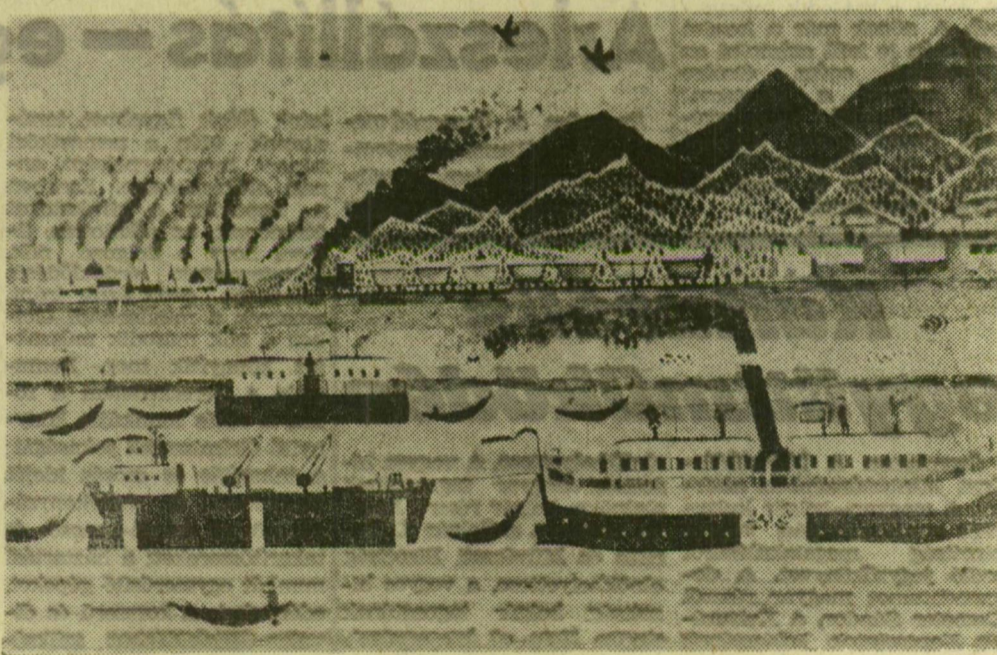
s hallok ha esordultig telít a
meg sem érdemelt szerelem:
csak úgy mint a vadgalambok
magamból kiénekelem

ki kérj számon a madártól:
mért úgy dalol amint teszi?
mégis: nem haltam meg a versben
s nem tudod megbocsátani...

A ki nem tanulta iskolában a festést, és mégis fest, aki csak úgy
„magától” farag szobrot fából vagy kőből, azt a mai termi-
nológia naiv művésznek mondja — ha rendkívül tud alkotni.
Országos kiállítás anyagának egy részét mutatta be a
közelműltban Szegeden a Bartók Béla Művelődési Köz-
pont, itt fedezhettük föl újra Süli András Algyón tes-
telt nagyszerű képeit, a nemrég elhunyt makói Pethő
Jánosét, és a mindszenti öreg kubikosként szobrot far-
ragó Gyovai Pál beszédesen egyszerű Vöröskatonáját
is. A kiállítás anyagából elsősorban a vidékünkhez kö-
tődőket mutatjuk be.

SÜLI ANDRÁS: VASÚTALLOMÁS

SÜLI ANDRÁS: GYÁRI KÉMÉNYEK, HEGYEK, HAJÓK

Szó érte a háznak elejét. Pont-
tosabban: lapunk utolsó oldalát.
Kétszeresen is. Egyik olvasónk —
mellekelve a hírügynökségtől át-
vett hírünket — azért neheztel,
mert a fagyöngyről nem azt ír-
tuk, hogy heterotrof, hanem azt,
hogy parazita. Pedig a fagyöngy
csak félelősködő, s az előbbi
magnatározás illene rá. Csak-
hogy, ahhoz nem is tudom mit
szólna másik olvasónk, aki vi-
szont a nyergesűjfalu viscosa-
gyárról annak is új poliakrilit-
rilszált gyártó üzemeről között
hírecskékben bukkant rá jó né-
hány néki érthetetlen szóra, Va-
lószinű, hogy — mivel a parazi-
ta szót régóta ismeri nyelvünk —
a heterotrofon ugyanúgy megleg-
pődött volna, mint a műselyem-
gyártás műszavain. Az utóbbiak-
ra még kevésbé találánk mag-
yar kifejezést, mint a növény-
tani vita eldöntésére, lévén, hogy
a műselyemgyártás nem oly ré-
gi, mint az utóbbi tudomány.

Nem szabad egy csöppet sem
lebecsülni azt a veszélyt, mely
az idegen szavak dzsungeléből les-
mi sem sejtő nyelvünkre. A
franciák éppen mostanában indi-
tottak hadat a közigazgatásban
és a közoktatásban az idegen
szavak ellen. Méghozzá: kor-
mányhatározattal. A Francia
Nyelv Főbizottságának és az
Akadémiának egész alatt működő
minisztériumi bizottságok
munkája nyomán a Journal Of-
ficielben, a hivatalos lapban
jegyzéke jelent meg azoknak az
idegen szavaknak, amelyeket nem
szabad használni. Például azt,
hogy disc-jockey, cameraman és
show-business. A szonobok nyel-
vét, a franglost fenyegeti tehát
veszély Franciaországban. S tán
nem lenne kár, ha ugyanezt ten-
nénk a „manglos”-val kis hazánk
egyre kiellenesebb nyelvi tájainak
megóvásáért.

Meg lehetne tán kockáztatni,
hogy miként a Hortobágy, legyen
nemzeti park a nyelvünk is. Vé-
dett vidék, amelynek fáirol csak
az elkorhadt ágak szabad lefű-
részelni, de szépségeit nem sza-
bad büntetlenül fosztogatni, mint
ritka madarak fészkeit. S külön-
bözön mégis abban a maradandó
megőrzött, múltja kővilág
tájtól, hogy ne furcsasága, ha-
nem lényege legyen a jelen és
jövő is: a századok század.
Higggyék el: megférnek egymás-
sal.

A védelmet, azt hiszem, még-
sem az idegen szavak ellen kell
meghirdetni elsősorban. Márcsak
azért sem, mert a magyar nyelv-
nek hatalmas asszimiláló ereje
van: saját vérévé, húsává dol-
gozza fel azokat az idegen szókat,
amelyekre szüksége van, a hulla-
deket pedig kilöki magából.
Egyik legnagyobb író-nyelv-
szünk, Kosztolányi Dezső jó né-
hány évtizeddel ezelőtt azt javá-
sította, hogy a boxer legyen ököl-
vas, a laikus avatatlan, az aquá-
rium haltartó, a film fényszalag,
az infláció pénzdagály, a statisztika
pedig számhasonlítás. A ma
nyelvésze pedig így sorolja föl
azokat a szavainkat, amelyeket

már nem szükséges kitalált-
kal pótlani: film, beton, benzin,
parketta, rádió, atom, motor, oxi-
gén, óceán, asztalt, sport. S ugyan,
kinek jutna ma már eszébe, hogy
társas körnek nevezze a klubot,
ahová viszont — sajnos — disc-
jockey bulira mennek a fiatalok
... pardon: tinédzserek.

Valaha aeroplan volt a repü-
lőgép, monoplán az egyfedélű,
biplán a kétfedélű. Manapság pe-
dig az sem okoz gondot, hogy a
repülőgép szuperszonikus, azaz
sebessége meghaladja a hangét.
Költőien azt mondhatnánk:
hangnál gyorsabb repülő.

Természetesen, igen szép kezdé-
ményezés lenne, ha azok, akik-
nek nem tetszik egy-egy idegen
szó az újságokban, keresnének
helyette egy szép, egy új ma-
gyar szót. Ez semmiképpen sem
ártana anyanyelvünknek, s i-
hetséges, hogy jó néhány idegen
szó — műszaki, szakmai kifeje-
zés — tűnne el hamarosan a
közhatalmától. S amelyeket
kénytelenek vagyunk használni
— mint a viszkózagyártással
kapcsolatosakat — azoknak meg-
értéséhez nem szükséges más,
csak egy viszonylag olcsó köny-
vecske, melyet az idegen szavak
szótárának neveznek.

A nyelvet, úgy tűnik, mégis
inkább torzítói ellenében kell
megvédeni. Azoktól, akik a gon-
dolat szegénység prókusztuszi
ágyába erőltetik bele: nyújtják,
vagy csonkítják, ahogy nekik tet-
szik. Joggal jegyezte meg A HET
egyik utóbbi műsorában Polgár
Dénés, hogy legalább egy igen
szívnálalansnak titulált tovább-
képzés vezetői ne használják ezt
a szót: elvárás. Mégis, hány-
szor, de hányszor halljuk, olv-
vassuk — felsőfokú végzettségű
emberektől is — hogy
„Mégfogalmaztuk elvárásainkat a
hallgatók felé.” Azaz: megbeszél-
ték, hogy mit kívánnak a hall-
gatóktól. Előfordul, hogy a
riporter izgalomban így ki-
ált fel: „KRPCSÁK II. be-
biztosította csapata győzelmét”,
holott csak arról van szó, hogy
biztosította a csapat győzelmét a
csatár. Nem csoda, hogy egyre
több az olyan, aki „kihangsú-
lyoz, átbeszél, kitarágyal, lere-
dez”, sőt, éppen túlfűtött beszéde-
től, „leizzad”. Mennyivel nyugod-
tabban élhetne, ha csak hang-
súlyozná azt, ami fontos, ha csak
megbeszélne a tennivalókat, meg-
tárgyalná a tervet, rendezné adós-
ságait, s csak a strandon izzad-
na — meg.

Ferenczy Gézárt hívom segítség-
gél, ki oly sokszor — s tán nem
hiába — magyarázta meg, hogy
mi a baj a hivatali nyelvezettel.
Az az ellentmondás, hogy a tek-
intélyesditől ihletett hivatalnok
— s már nemcsak ő — átveszi
a régi hivatali, úgynevezett ku-
riális stílus örökségét. Ha jól
meggondoljuk, ez arra utal, hogy
sokan élnek még régi szemlélet-
tel, mely viselkedésükben, beszé-
dükben is megnyilvánul. Többek
közt abban, hogy kerülnek az
egyszerű, természetes közlésmó-

dot. Aki így fogalmaz, a dolog
lényegét kerülgeti, hogy ez meg
az megrendezésre, eladásra, elő-
adásra, kisorsolásra, elintézésre,
felülvizsgálásra stb.-re kerül,
holott valójában megrendezik, el-
adják, előadják, kisorsolják, el-
intézik, felülvizsgálják ezt meg
azt, S akik ismerik az ilyen, s
használni megnyilatkozások hátte-
rét, tudják, hogy ezek a szegé-
nyes, egyformán semmitmondó
nyelvi díszletek csak a homályos
gondolkodásmódot, a tájékozatlá-
nságot, a kényelmetlenné érzelt
felelősséget takarják.

Nemrégiben azt hallottam egy
összejövetelen, hogy „ki kell ele-
mezni a központi bérítézkedések
kigazdálkodásának konkrét té-
nyezőit.” S megvallom, pironkod-
tam, amikor láttam, hogy csupán
jómagam vagyok értetlen, tucat-
nyi ember pontosan tudja, mit
akart a felszólaló mondani. Úgy
éreztem magam, mint akit kire-
kesztettek az egyetemes emberi
tudásból, mint akinek újra meg
kellene tanulnia anyanyelvét, hi-
szén azt az igen egyszerű gondo-
latot sem képes fölfogni, hogy tü-
zetesen meg kell vizsgálni, vajon
a kormány által hozott bérítézkedésekből mennyi jut arra, hogy
a munkásokat másként is támo-
gassák. Remélem — mégis —
nem vagyok egyedül, s így lesz-
nek kik együtt végzik velem az
„újmagyar” nyelviskolát.

Nem az a baj tehát — kedves,
idegen szavak miatt zsörtölődő
olvasó —, hogy túl sok a techni-
kai, tudományos fejlődés által
nyelvünkre kényszerített bővös
szó. Sokkalta inkább az, ha az
„első kerüllet” helyett lakói „egy-
kerületet” mondanak, hogy las-
san kivesszük nyelvünkéből a 2-nek
kétféleként ejtett alakja, s csak kettő
gyereke lehet annak, akinek nem-
rég még két gyereke volt. Hogy
tanult emberek is összekeverik a
helyiséget a helységgel, holott az
utóbbiban valamivel többen lak-
nak, mint az előbbiben. Hogy a
létesz elnöke sem arról panaszkodik:
a tagok nem szívesen ka-
pálnak, hanem arról, hogy —
úgy mond — rosszul viszonyulnak
a kapáláshoz”, esetleg „rossz a
kapához való hozzáállásuk”.

Úgy, észre lehet venni, milyen
veszélyes dolog a nyelvészet? Hi-
szén, ha ez így van, akkor nem-
csak olyanok lesznek ebben az
országban, akik rosszul viszonyul-
nak a munkához, hanem olyanok
is, akik rosszul dolgoznak, vagy
— egék ura — nem dolgoznak.
Ha ez így van, akkor rá lehet
pirítani azokra, akik konkrét in-
tézkedéseket sürgetnek, hiszen azt
leplezik, hogy arrafelé bizony az
intézkedések nem voltak eladdig
intézkedések. S a komoly eredmé-
nyekről is megtudhatnánk,
hogy azok nagyok, vagy jók, vagy
szépek — vagy csupán olyan
eredmények, amelyekkel nem is
illene dicsekedni.

Bárki megállapíthatja: a felső-
raltak nem gyöngyszemei a ma-
gyar nyelvnek. Inkább fagyön-
gyei. Amelyekről fiatal olvasónk
közli velünk, hogy szívgyökereit
ket nem a hánscsba, hanem a fa-
testbe mélyesztik: nem a kész ve-
gyületeket lopják el a gazdanó-
vénytől, csak az ásványi anyagok
oldatát. Attól, zöldeit, attól bur-
jánzik a fagyöngy. Elősködik a
nyelven, s akárhogy vesszük is:
erejét szívja el. Megfojtani nem
tudja, de nem használ neki. A
fagyöngy ezúttal a Mátra déli ré-
szét lepte el. A nyelvrontó nem-
törődőmség, hivataloskodás fél-
parazitái nem érik be ennyivel —
nyelvünk minden erdejét fenye-
getik. Írtsuk őket!

VERESS MIKLÓS